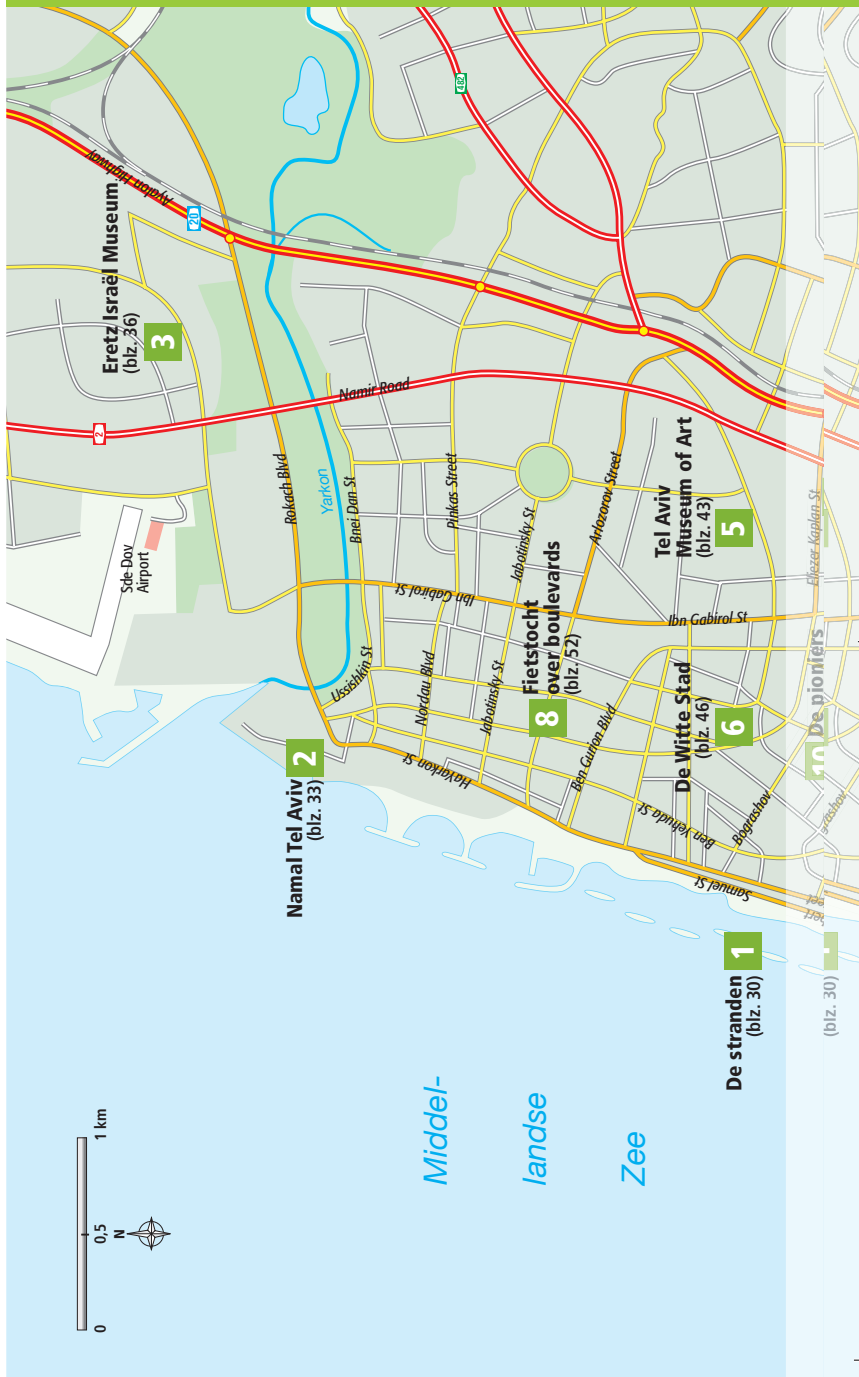

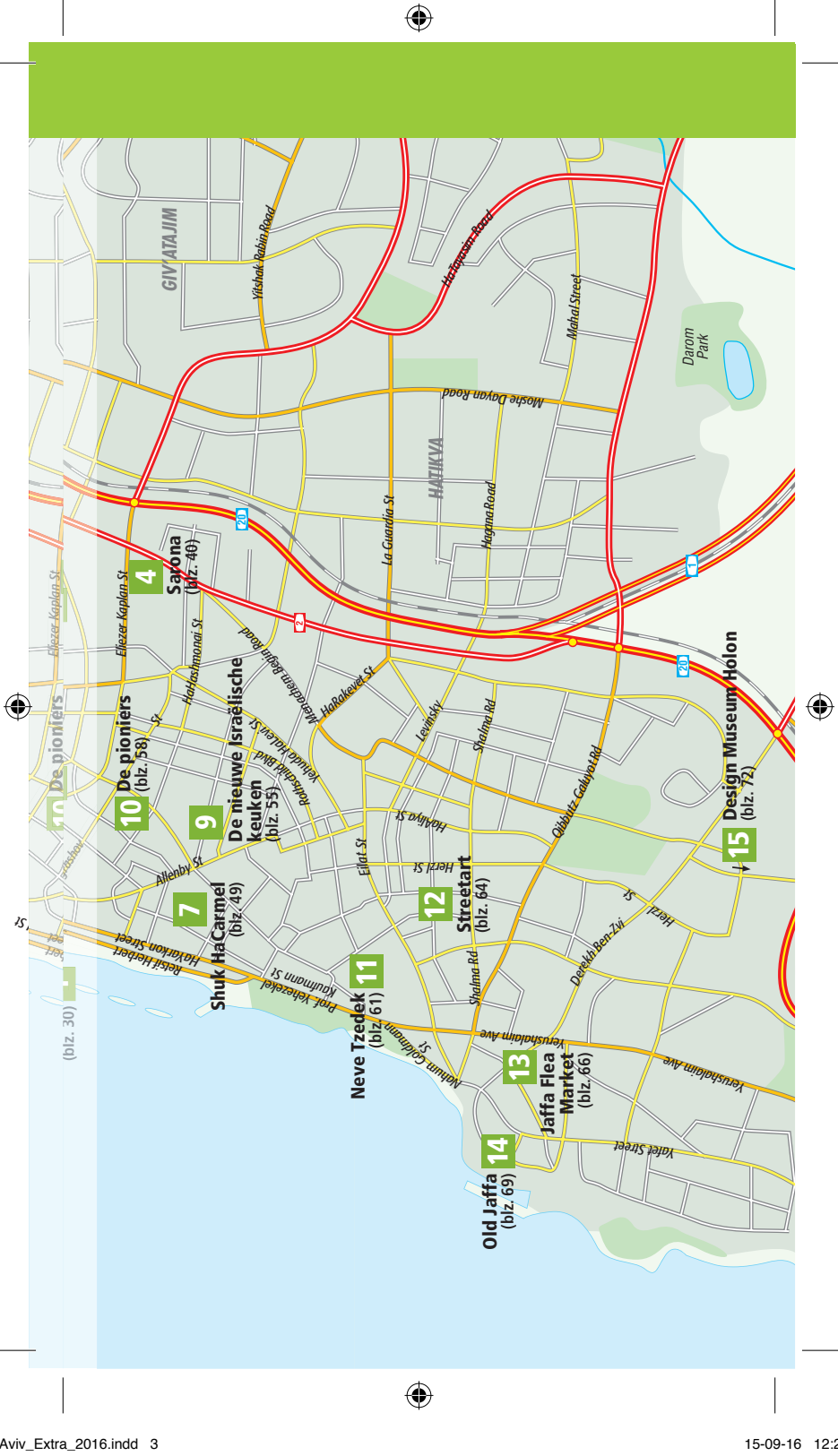
ANWBEXTRA

Tel Aviv

De 15 hoogtepunten in een oogopslag

7 De pioniers (blz. 30)

10 De pioniers (blz. 58)

9 De nieuwe Israëlische keuken (blz. 55)

7 Shuk Ha Carmel (blz. 49)

11 Neve Tzedek (blz. 61)

12 Streetart (blz. 64)

13 Jaffa Flea Market (blz. 66)

14 Old Jaffa (blz. 69)

15 Design Museum Holon (blz. 72)

4 Sarona (blz. 40)

GIV'ATAJIM

HATIKVA

Darom Park

Welkom

Shalom	6
Ter oriëntatie	8
Kennismaking, Tel Aviv in cijfers	10
Geschiedenis, heden, toekomst	14
Praktische informatie	18

De 15 hoogtepunten

- 1 Life's a beach – de stranden van zuid naar noord** 30
Het strand is een van de grootste trekpleisters van Tel Aviv. Vind uw favoriet in het Miami Beach van de Middellandse Zee.
- 2 De oude haven – Namal Tel Aviv** 33
De oude, vervallen haven van Tel Aviv werd aan het begin van het millennium opgeknapt. Wat vroeger een soort aanhangsel van de stad was, is nu een plek om te eten, drinken, shoppen en flaneren.
- 3 Israël in een notendop – musea in Noord-Tel Aviv** 36
In de wijk Ramat Aviv en op het universiteitsterrein ligt een aantal van de interessantste musea van het land.
- 4 Waar eens tempeliers woonden – Sarona** 40
Tussen hoge wolkenkrabbers en Tel Avivs militaire hoofdkwartier ligt een oase van rust.
- 5 Kunsttempel van Israël – Tel Aviv Museum of Art** 43
Van oude meesters tot hedendaagse Israëlische kunstenaars.
- 6 Het nieuwe wonen van Bauhaus – de Witte Stad** 46
Een wandeling langs een deel van de 4000 monumenten die tezamen de White City UNESCO Werelderfgoed uitmaken.
- 7 Van alle markten thuis – Shuk HaCarmel** 49
Op de oudste markt van Tel Aviv heerst nog dezelfde bedrijvigheid als 100 jaar geleden.
- 8 Langs het strand en over de boulevards – fietstocht door Tel Aviv** 52
De stad is het best te verkennen op een tweewieler.
- 9 Van humus tot vegan – de nieuwe Israëlische keuken** 55
De Israëlische keuken is helemaal hot.
- 10 De geboorte van Israël – in het spoor van de pioniers** 58
Tel Aviv heeft misschien niet de historie van Jeruzalem, maar de stad was erg belangrijk bij het tot stand komen van de staat Israël.
- 11 Waar Tel Aviv begon – Neve Tzedek** 61
De eerste Joodse wijk buiten Jaffa was lange tijd een no-goarea, maar is inmiddels (weer) enorm in trek en ontzettend gezellig.

12	De kunst ligt op straat – streetart in Florentin	64
	Sommige muurschilderingen zouden niet misstaan in het museum.	
13	Op koopjesjacht en hip uitgaan – Jaffa Flea Market	66
	Op de beroemde rommelmarkt van Jaffa kun je met gemak een hele dag doorbrengen – en verdwalen!	
14	De oudste haven ter wereld – Old Jaffa	69
	Kleine steegjes, trappetjes, kerken, kloosters, moskeeën ... Het contrast tussen het moderne Tel Aviv en het oude Jaffa is enorm.	
15	Het Bilbao van Israël – Holon en het Design Museum	72
	Tel Avivs nieuwe culturele centrum is booming.	
Nog meer Tel Aviv		
	Gebouwen, straten, buurten en pleinen	74
	Musea en kunstgaleries	76
	Parken en begraafplaatsen	79
Excursies		
	Yad Vashem	80
	Jeruzalem	82
	Wijn proeven in Judea	84
	Caesarea	85

Te gast in Tel Aviv

Overnachten	88
Eten en drinken	92
Winkelen	100
Uitgaan	106

Toeristische woordenlijst	114
Culinaire woordenlijst	116
Register	118
Fotoverantwoording	121
Colofon	126
Paklijst	127
Extra-routes	128

- Deze symbolen in de tekst verwijzen naar een plattegrond
 Dit symbool in de tekst verwijst naar een van de 15 hoogtepunten
 Dit symbool in de tekst verwijst naar een Waar voor je geld!-tip

Shalom – Welkom

Tel Aviv is de stad van de vrijheid. Vanaf de eerste bewoners die aan de pogroms in Oost-Europa ontsnapten en met blote handen de duinen uitgroeven tot een lommerrijke stad, tot de Franse Joden die de afgelopen 10 jaar naar Tel Aviv trokken om toenemend antisemitisme in eigen land te ontvluchten. En natuurlijk de homoseksuele jongen die zijn conservatieve nederzetting verlaat en de getalenteerde fotografe die het juk van paternalisme van zich afwerpt. Hier kan iedereen zichzelf zijn. Hier is de sabbat de uitgaansavond bij uitstek, is *gefilte fish* suhsi geworden en zit de Jemeniet samen met een Russische Jood Tsjechisch bier te drinken.

Ter oriëntatie

Overzicht

Eigenlijk zou je Tel Aviv als de ideale vakantiebestemming kunnen zien, zowel voor een citytrip als de basis voor een reis door Israël. Vanaf Tel Aviv kunt u binnen een uur in de oude stad van Jeruzalem zijn, 40 minuten naar het noorden liggen de indrukwekkende opgravingen van Ceasaria en binnen anderhalf uur bereikt u het Meer van Tiberias of de Dode Zee.

Maar de 'Witte Stad', zoals Tel-Aviv vaak wordt genoemd vanwege zijn vele Bauhaus-gebouwen, is zeker een bestemming op zich. Zowel voor cultuurliefhebbers, strandgangers en stedelingen is de stad ideaal gelegen. Met een gemiddelde wintertemperatuur van 18 °C is het eigenlijk het hele jaar door heerlijk op de stranden die langs de gehele westzijde van de stad zijn gelegen.

Een mooie – nieuwe – boulevard, met wandel- en fietspaden loopt langs de kust. En de stranden bieden voor iedereen wat (zie 1 blz. 30). Ten oosten van de boulevard begint meteen de buzz van een grote stad: met kantoren en banken, ontelbare restaurants en cafés, wolkenkrabbers met grote hotelketens en oude stadspaleisjes met boetiekhotels.

Oudste gedeelte

Voordat Tel Aviv in 1909 werd gesticht bestonden er iets ten noorden van de Arabische stad Jaffa al enige Joodse nederzettingen. In 1852 bouwden Amerikanen langs de oever van de rivier Ayalon een boerennederzetting. Hiervan is niet veel meer terug te vinden. Wel is de in 1890 gebouwde nederzetting Neve Tzedek nog duidelijk te herkennen (zie 2

blz. 61). Deze buurt wordt nu nog gezien als de oudste wijk van de stad Tel Aviv en werd met zorg in oude glorie hersteld. Lage huizen, kleine straatjes, veel goede restaurants en mooie boetieks kenmerken deze wijk. Ook het grote aantal Franstalige immigranten maken de wijk uniek en vanwege het weinige verkeer een fijne plek om te verblijven.

Het Hart

Iets ten noorden van Neve Tzedek komt u in wat de Tel Avivi 'the heart' noemen. Deze buurt is het centrum van Tel Aviv, met Rothschild Boulevard als historisch en cultureel hoogtepunt. De 'nieuwe' stad, Tel Aviv werd in 1909 gesticht, is ruim opgezet met groene boulevards, pleinen en eclectische architectuur met Moorse invloeden (zie 10 blz. 58).

In het hart, gelegen tussen de Rothschild Boulevard, Ben Zion Boulevard en Hayarkon liggen de belangrijkste monumenten van de stad, zoals de hoofdsynagoge, het oude stadhuis en de Carmel Market (zie 7 blz. 49). Dit is ook een van de laatste plekken waar de eclectische architectuur nog terug te vinden is, vooral Bialik Street en King Albert Square zijn mooie voorbeelden.

Dat er zoveel huizen uit de eerste 15 jaar van de geschiedenis van de stad verloren zijn gegaan, wordt vaak verweten aan de enorme groei van Tel Aviv in de tweede helft van de 20e eeuw, maar veel valt ook te wijten aan de opkomst van Bauhaus in de jaren 30.

In de decennia die volgden werden namelijk meer dan 4000 huizen in 'Internationale Stijl' gebouwd. Hieraan heeft Tel Aviv gelukkig wel zijn bijnaam Witte Stad te danken en het keurmerk UNESCO Werelderfgoed.

De Witte Stad

Het centrum van Tel Aviv is uitgestrekt met de populairste stranden in het westen, de Sarona Gardens en het museumkwartier in het oosten en in het midden het Dizengoff Square. In deze wijk liggen ook de meeste Bauhaus-gebouwen (zie 6 blz. 46), de bekendste winkelcentra en het stadhuis, met het beroemde Rabinplein.

Hoewel het hart van de stad, met zijn groene boulevards en gerestaureerde historische gebouwen voor ons Europeanen wat makkelijker toegankelijk is, heeft het centrum veel cultureels te bieden.

Tel Aviv Port en het noorden

Het noorden is vooral een rustige woonbuurt met veel parken – het Hayarkon Park als bekendste –, de universiteit en diverse historische musea (zie 3 blz. 36). Hier woont de gegoede middenstand van Tel Aviv. Voor toeristen liggen de attracties, naast de musea, meer langs de kust waar de voormalige haven, waarschijnlijk het beste voorbeeld van stadsvernieuwing is in Tel Aviv.

Foodmarkets, restaurants, clubs, leuke winkels en een mooie houten wandelboulevard maken de Tel Aviv Port een gewilde uitgaansplek (zie 2 blz. 33). In het noordelijke deel van Dizengoff Street is ook het winkelwalhalla van Tel Aviv gelegen. Hier staan de boetieks van bekende Israëlische couturiers zij aan zij met internationaal vermaarde ontwerpers. Voor bijzondere kleding, schoenen en sieraden moet u hier zijn.

Jaffa

Hoewel Tel Aviv eigenlijk Tel Aviv-Yafo heet, staat Jaffa toch een beetje apart van de ‘moderne’ stad. De ommuurde, oorspronkelijk Arabische stad, dankt zijn huidige uiterlijk aan de kruisvaarders die van Jaffa een belangrijke haven hadden gemaakt (zie 14 blz. 69). Het huidige oude Jaffa kijkt vanaf een heuvel uit over de zee en werd pas in 1950 bij Tel Aviv gevoegd.

Kleine steegjes, oude huizen, poortjes en trappetjes: hier waan je je in de middeleeuwen. Ook het ‘nieuwe’ Jaffa is de afgelopen jaren flink opgeknapt (zie 13 blz. 66).

Jaffa vanuit de haven met op de achtergrond het moderne Tel Aviv

Kennismaking, Tel Aviv in cijfers

Lenteheuvel

Tel Aviv is de Hebreeuwse vertaling van Theodor Herzls zionistische handboek: *Altneuland*.

Aviv betekent lente of wedergeboorte en een *Tel* is een door mensen gemaakte heuvel ontstaan uit verschillende lagen van beschaving door de tijden heen, het 'oude' symboliserend. Het idee van een renaissance in het oude Joodse 'huis' komt in deze naam goed tot zijn recht.

De 'bubble'

Mensen die buiten Tel Aviv wonen, noemen de stad vaak *the bubble*. Volgens hen leven de Tel Avivi er maar op los zonder zich verantwoordelijk te voelen voor de rest van het land of de problemen die er zijn. En als je er bent, voelt het ook eigenlijk wel zo. Met alle ellende in Jeruzalem en Gaza, de problematische geo-politieke ligging van Israël en de nederzettin-genpolitiek van de huidige regering, lijkt je je in Tel Aviv wel in een grote roze wolk te bevinden. Hier zie je nauwelijks synagogen of orthodoxen joden. Hier is het leger afwezig in de straten en houdt de politie zich op de achtergrond.

In Tel Aviv komen mensen om te werken, te feesten en op het strand te lui-eren. Dienstplichtigen gaan hierheen op verlof en laten hun zorgen achter op de Golan of de West Bank. Homoseksuelen lopen hand in hand over de boulevards en niemand draagt een wapen. Voor ons heel normaal, maar als u naar andere Israëliëse steden gaat, ziet u meteen het verschil. Zelf vinden Tel Avivi hun stad de enige stad om te kunnen leven in Israël of zelfs in het Midden-Oosten, want dit is de stad van de vrijheid.

Een van de schaduwzijden van *the bubble* is de ogenschijnlijke desinteresse

voor het conflict. De moord op Yitzhak Rabin in 1995 door een rechts-extremist is een van de zwarte bladzijden in de geschiedenis van Tel Aviv. De onmogelijkheid om het vredesproces weer vlot te trekken in de daaropvolgende jaren en de verkiezing van verschillende rechtse regeringen hebben veel Tel Avivi de hoop doen opgeven.

Zij lijken zich steeds meer af te wenden van de huidige problemen in het land. Deze nonchalance, vaak hedonisme genoemd, geeft de stad die zeer ontspannen sfeer maar leidt tegelijkertijd tot een lethargische houding ten aanzien van het al 65 jaar voortdurende Palestijnse conflict

Het leger

Als je die mooie meisjes, modieuze gekleed in hippe bars ziet zitten, vergeet je al snel dat de meeste ervan jaren in het leger hebben gezeten. De jongelui op het strand, vrolijk beachballend, moeten zondag waarschijnlijk weer terug naar hun kazernes langs de grens met Syrië of in Jeruzalem.

In Israël moet iedereen van 18 jaar en ouder namelijk in dienst: vrouwen twee jaar, mannen drie. Uitzonderingen worden gemaakt op basis van geloof of om fysieke redenen. Zo worden Arabische Israëliërs niet opgeroepen en kunnen orthodoxen vrijstelling krijgen. Elk jaar moeten dienstplichtigen terugkomen voor een basistraining. Dit heeft ertoe geleid dat Israël in de top 10 sterkste legers ter wereld staat en dat is best knap voor een land met 8 miljoen inwoners. Het leger bestaat uit ongeveer 180.000 militairen en het defensiebudget beslaat rond de 16 miljard euro. Dit lijken enorme bedragen (ongeveer 7%

van het BNP – in Nederland is het defensiebudget lager dan 1,2%), maar grensconflicten, aanwezigheid in de bezette gebieden en de constante dreiging van terrorisme lijken deze cijfers te verdedigen. Toch wordt het gedrag van de strijdkrachten ten aanzien van vooral de Palestijnse bevolking in de bezette gebieden – internationaal – steeds harder veroordeeld. Ook in Israël, vooral in Tel Aviv, en uit de krijgsmacht zelf komen vaker kritische geluiden.

Desondanks maakt het leger zo'n integraal onderdeel uit van de samenleving, dat het grootste deel van de bevolking haar soldaten onvoorwaardelijk steunt. U moet bedenken dat bijna iedereen enige tijd in het leger heeft gezeten – man, vrouw, rijk, arm – wat in een land met zoveel culturen saamhorigheid aan de ene kant en emancipatie van de vrouw aan de andere kant heeft veroorzaakt.

Een bijkomend verschijnsel is dat het leger een belangrijke aanjager en innovator is van de Israëlische economie. Het ontstaan van de tech- en kennis economie is voor een groot deel te danken aan

het leger als afnemer én als leverancier van goed opgeleide arbeidskrachten.

De economie

Tel Aviv is het economisch centrum van Israël. Hier wordt het geld verdiend. Maar de laatste 10 jaar heeft de 'oude' economie afgedaan. De stad wordt nu gezien als de nieuwe Silicon Valley. Van de 600 bedrijven die aan de Tel Aviv Stock Exchange staan genoteerd, zijn 140 techbedrijven en hiervan zijn 51 biomedisch geïntereerd. Tel Aviv is in korte tijd een hub voor techbedrijven geworden; niet alleen in Israël, maar voor de gehele regio.

Dat de economie booming is, is duidelijk te zien aan de enorme bedrijvigheid: overal zie je bouwputten en kranen. Wolkenkrabbers worden uit de grond gestampt om nieuwe bedrijven te huisvesten of filialen van de internationale conglomeraten te huisvesten. Tegelijkertijd lijkt de economie van Tel Aviv steeds meer te drijven op start-ups. Kleine, meestal tech- en internetbedrijfjes zijn door de hele stad heen gevestigd.

Kersverse sergeanten in de Israeli Defence Force

Kennismaking, Tel Aviv in cijfers

Hun aandeel in de economie stijgt snel. De aantrekkelijke internationale cultuur van de stad, het grote aantal jonge, hoogopgeleide mensen en de vele goede faciliteiten, zowel op gebied van onderwijs, infrastructuur en cultuur hebben Tel Aviv het economisch centrum van Israël gemaakt.

Maar voorspoed gaat altijd gepaard met problemen. Hoewel de stad de afgelopen jaren duidelijk rijker is geworden, blijft het verschil tussen rijk en arm zichtbaar. Met de sterk stijgende huizen- en huurprijzen, worden minder vermogende Tel Avivi steeds meer de buitenwijken ingedreven.

Tegelijkertijd heeft deze voorspoed gezorgd voor een enorm aanbod van goede restaurants, chique clubs, goede musea en gezelschappen en gentrificatie van verpauperde stadsdelen.

Het verwijt van veelal oudere bewoners dat de 'socialistische' ziel uit de stad is verdwenen, is wellicht terecht. De jonge ondernemer gaat vooral voor zijn eigen winstbejag, maar de voornamelijk links geïntereerde gemeentebesturen proberen dit met sociale projecten te compenseren.

Hebreeuws

Naast ideeën over een eigen Joodse staat, blies het zionisme ook weer leven in een voorheen dode taal. Werd het Hebreeuws vóór de stichting van de staat Israël eigenlijk alleen in de synagoge gesproken, in het 'nieuwe' Israël moest iedereen één taal spreken. Met een bevolking die overal vandaan kwam: in het begin vooral uit Oost-Europa; in de tweede helft van de 20e eeuw uit de omliggende Arabische landen en

Feiten en cijfers

Inwoners: bij schattingen in 2015 had Tel Aviv meer dan 426.000 inwoners, waarvan 92% Joods is. Slechts 4% van de bevolking is moslim of Arabisch-christelijk; christenen en Aziaten zijn de overige 4%. De gemiddelde leeftijd van de Tel Avivi is 34, wat het de 'jongste' stad van het land maakt. De agglomeratie Tel Aviv heeft 3,7 miljoen inwoners. Israël heeft in totaal ongeveer 8 miljoen inwoners.

Religie: in Israël is ongeveer 35% van de bevolking religieus, waarvan een groot deel traditioneel of orthodox. Door de grote gezinnen van deze traditionele families groeit het aantal gelovigen sterker dan het seculiere deel van de bevolking. In Tel Aviv ligt dit deel aanzienlijk lager maar het aantal gelovigen groeit zichtbaar. Het snel groeiende aandeel van gelovigen is voor de staat een van de grote uitdagingen voor de toekomst, zowel in het vredesproces, het leger als deelname aan het arbeidsproces.

Staat en bestuur: Tel Aviv is de tweede stad van het land – Jeruzalem is de hoofdstad –, maar er zijn verschillende ambassades in Tel Aviv gevestigd en de meeste hoofdkantoren van bedrijven staan hier. Ran Hundai (Labour) is al sinds 1998 de burgemeester. De stad is grotendeels links geïntereerd, maar rechtse politiek is groeiende, veroorzaakt door het grote aantal Russische immigranten van de afgelopen decennia.

Ligging: waar vroeger duinen lagen, ligt nu Tel Aviv. Hierdoor is de stad grotendeels vlak. De grenzen tussen de centrale stad en de voorsteden zijn grotendeels verdwenen hoewel het verschil tussen rijk (noorden) en arm (zuiden) wel zeer zichtbaar is. De agglomeratie Tel Aviv beslaat 171 km², de stad 50 km².

later uit Rusland, was één nationale taal van levensbelang.

Lopend door Tel Aviv hoor je dat dit een stad van immigranten is. In de ene buurt hoor je vooral Russisch, terwijl in een andere wijk het Frans toch wel de spreektaal is en ouderen hoor je zo nu en dan nog jiddisch spreken. En ook Arabisch is nog steeds, vooral in Jaffa, een belangrijke taal. Toch spreekt iedereen hier Hebreeuws. Voor de toerist is het prettig dat eigenlijk iedereen goed Engels spreekt. De meeste restaurants hebben ook Engels- of Franstalige menu's en bijna alle verkeersborden zijn naast het Hebreeuws ook in het Engels en Arabisch.

Wet op terugkeer

Een van de basisprincipes bij de oprichting van de staat Israël was de zogenaamde *Wet op terugkeer*. Deze 'wet' houdt in dat iedereen, waar ook ter wereld van – deels – Joodse afkomst, recht heeft om in Israël te wonen en het Israelische paspoort te krijgen.

Met de verschrikkingen van de Shoah nog vers in het geheugen, koos Israël in de jaren 50 voor een zeer ruime opvatting van het begrip Joods. Hier geldt niet de regel dat iemand pas Joods is, als zijn moeder Joods is, maar zolang er sprake is van Joodse afkomst, zelfs door huwelijk, kan er aanspraak gemaakt worden op het Israelische staatsburgerschap.

Deze ruime regelgeving verklaart de grote immigratiegolven van de afgelopen 65 jaar. Want, hoewel door velen gezien als onrechtmatig, konden hierdoor vele Russen en Ethiopiërs zich in Israël vestigen. Nog steeds komen uit alle hoeken van de aarde tienduizenden aanvragen per jaar voor een Israelische identiteit en de grote rijkdom van de laatste decennia heeft dit aantal slechts doen toenemen. Opvallend is de sterke stijging van het aantal aan-

Het stadswapen van Tel Aviv

vragen uit Latijns-Amerika in de afgelopen jaren.

Ook de regering zelf speelt een actieve rol in het 'terughalen' van Joden naar Israël. Beroemd is de luchtbrug naar Ethiopië tijdens de hongernoden in 1985 waarmee 25.000 *Falashas* naar Israël werden gehaald. Minder bekend is het ophalen van Jemenitische Joden uit dit door oorlog verscheurde land. In maart 2016 zijn de laatste Joden uit Jemen teruggehaald naar hun 'thuisland'.

Lievelling of paria

Was Israël tot ver in de 20e eeuw de lieveling van de internationale politiek, de onkunde om tot een voor beide partijen bevredigende oplossing te komen in het nederzettingenbeleid en bezettingpolitiek van de Israelische regering heeft wereldwijd tot veel kritiek geleid. Ongeacht de kritiek, blijft het feit dat Israël het enige democratische land van het Midden-Oosten is en rijst de vraag of wij het land in plaats van met Europese democratieën niet moeten vergelijken met zijn directe burens? Het antwoord hierop is aan u.

Geschiedenis, heden, toekomst

Eerste bewoners

Hoewel Tel Aviv pas in 1909 werd gesticht, kan zijn geschiedenis verder terug worden geplaatst. Al in de tweede helft van de 19e eeuw hadden verschillende groepen zich langs de Ayalonrivier gevestigd. Meestal christelijke kolonisten, zoals de tempeliers in Sarna (zie 4, blz. 40). Rond 1850 werd het percentage Joden in Palestina geschat op 2 tot 5% van de gehele bevolking en dat waren meestal orthodoxe joden die in de buurt van de 'heilige' plaatsen woonden, zoals in Safed en Jeruzalem.

De eerste officiële vestiging van Joden in Jaffa was in 1820 toen de Ottomaanse gouverneur een synagoge en hostel liet bouwen voor Joodse pelgrims op weg naar Jeruzalem, Hebron, Tiberias en Safed. Deze nieuwe buurt, Dar-al-Yehud, was de basis voor de Joodse gemeenschap in Jaffa, maar structurele Joodse immigratie naar Palestina was nog niet aan de orde.

Zionisme

In de Joodse (geloofs)traditie is de *Aliya* een belangrijk onderdeel. *Aliya* betekent letterlijk opstijgen in heiligheid: terugkeer naar het Beloofde Land (alle Joden leefden ná de vernietiging van de tempel in ballingschap – de diaspora) zou het hoogst haalbare moeten zijn voor iedere Jood.

Met de groei van antisemitisme in Oost-Europa en Rusland in de tweede helft van de 19e eeuw, begonnen de eerste Joden naar Palestina te emigreren. De *Eerste Aliya* was een feit: tussen 1882 en 1903 emigreerden 35.000 Joden naar Palestina. In deze periode is de wijk Neve Tzedek (1886), iets ten noorden van Jaffa gebouwd (zie 11, blz. 61). Andere buur-

ten – tegenwoordig niet meer dusdanig herkenbaar – volgden snel: Neve Shalom (1890), Yafa Nof (1896), Achva (1899), Ohel Moshe (1904), Kerem HaTeimanim (1906), et cetera.

Met het ontstaan van de Zionistische beweging – door Theodor Hertzl – werd terugkeer naar het Heilige Land steeds actueler. In de statuten van de beweging werd opgenomen dat het uiteindelijke doel emigratie naar Palestina is om daar een thuisland voor Joden te creëren. Tussen 1904 en 1914 emigreerden, onder invloed van het zionisme bijna 40.000 Joden – grotendeels uit Rusland – naar Palestina in de *Tweede Aliya*. Om al deze mensen te herbergen, werd door heel Israël land aangekocht, meestal met Amerikaans of Europees geld. Zo ook ten noorden van Jaffa.

Tel Aviv

Op 11 April 1909 kwamen 66 Joodse families samen op een hoge zandduin ten noorden van Neve Tzedek om door middel van loting stukken land toegewezen te krijgen. Deze samenkomst wordt gezien als de officiële datum van het ontstaan van de stad Tel Aviv. Op het strand werden 120 schelpen, de ene helft wit, de andere helft grijs, verzameld. Op de witte schelpen werden de namen van de families geschreven; op de grijze de plotnummers. Een jongen trok de namen van de families, een meisje de nummers en zo werd het land verdeeld.

Direct hierna werd de eerste waterput gegraven, tegenover Dizengoff House, (nu Independence Hall, zie 10, blz. 58) en binnen een jaar waren Herzl Street, Ahad Ha'am Street, Yehuda Halevi Street, Lilienblum Street and Rothschild Boulevard aangelegd. Er waren

66 huizen gebouwd en waterleidingen aangelegd. Dit was het eerste begin van het moderne Tel Aviv. Al in 1914 besloeg de stad 1 vierkante kilometer!

Brits mandaat

Tijdens de Eerste Wereldoorlog evacueerden de Turken het grootste deel van de bevolking van Tel Aviv naar andere delen van Israël uit angst voor hun steun aan de geallieerde strijdkrachten. Zij mochten pas ná de Britse verovering van Palestina terugkeren.

Ook onder Brits mandaat bleef de immigratie van Joden uit Europa doorgaan. In zulke mate dat er in het grotendeels Arabische Jaffa in 1921 rellen uitbraken tegen de Joodse immigratie. Het gevolg was dat het grootste deel van de Joden Jaffa verliet en in Tel Aviv ging wonen. Hierdoor groeide de stad van 2000 inwoners in 1920 tot 34.000 in 1925. Noodgedwongen moest het gemeentebestuur drastische uitbreidingsmaatregelen nemen voor de steeds grotere bevolking. Het nam in 1925 de

Schotse stadsplanner Patrick Geddes in de arm om een uitbreidingsplan te tekenen (zie 6, blz. 46).

Nazi-Duitsland

Tegelijkertijd begon in Duitsland het anti-semitisme zulke vormen aan te nemen dat er een *Derde Aliya* op gang was gekomen. Veel hoogopgeleide, rijke Duitse Joden besloten tussen 1929 en 1939 hun heil in Palestina te zoeken. De stadsbevolking groeide in 10 jaar tijd tot 160.000. Zij namen moderne ideeën over kunst en architectuur met zich mee en aan hen dankt de stad zijn benaming Witte Stad, want het waren de Duitse Joden die Bauhaus meenamen naar Palestina (zie 6, blz. 46).

Deze Joden hadden het geluk de oorlog te overleven, in tegenstelling tot 6 miljoen Europese Joden die door de nazi's op gruwelijke wijze werden vermoord. Voor de overlevenden van de *Shoah*, was er niets meer om in Europa te blijven. Zij wilden zo snel mogelijk naar Palestina om daar een nieuw en

Overlevenden van Buchenwald komen aan in Palestina (1945)

veilig leven op de bouwen. Over Europa verspreid waren zo'n 800.000 Joodse overlevenden die na de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog zo snel mogelijk naar Israël wilden. Deze immigratie werd echter door de Britse regering zwaar ingeperkt.

Onafhankelijkheidsstrijd

Al vanaf de jaren 30 kwamen de Joden in Palestina steeds vaker in conflict met zowel de Arabische bevolking als het Britse bestuur. Hoewel in 1917 afgesproken in de Balfour Verklaring, leken de Britten zich niet te willen houden aan hun belofte een zelfstandige Joodse staat te creëren en leken zij zelfs steeds meer de kant te kiezen van de Arabieren. Ook hen hadden zij een zelfstandige staat beloofd.

Joodse milities, zoals de *Hagannah* en de *Irgoen*, begonnen in de jaren na 1945 een steeds belangrijkere rol te spelen in zowel de bescherming van Joodse nederzettingen als het plegen van aanslagen tegen Britse troepen en instellingen. Vooral de strenge quota voor immigratie van concentratiekamp-overlevenden waren een doorn in het oog van veel Joodse inwoners.

Pas toen de situatie – ook in de ogen van de Britten – onhoudbaar was geworden, droegen zij het hele Palestina-probleem over aan de VN. De VN kwam

in 1947 met het *Partition Plan* voor Palestina, waarbij de Joodse bevolking het grootste deel van Palestina zou krijgen en de stad Jeruzalem onder VN-gezag zou komen te vallen.

Voor Tel Aviv was de verdeling moeilijk verkropbaar. Jaffa, inclusief haar Joodse buitenwijken zoals Neve Tzedek waar 30.000 Joden woonden, zou onder Arabisch gezag vallen. Een burgeroorlog brak uit en na enkele maanden belegering viel op 13 mei 1948 Jaffa. De Arabische bevolking vluchtte en een dag later riep Ben Gurion in Tel Aviv de onafhankelijke staat Israël uit.

Tel Aviv-Yafo

Met het uitroepen van de staat Israel begon een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van Tel Aviv. De burgeroorlog, door Israëli Onafhankelijkheidsoorlog en door Arabieren *Al Nakba* - de ramp – genoemd, verhevigde. Een dag na de onafhankelijkheidsdeclaratie vielen Egypte, Jordanië, Syrië en Irak de nieuwe staat binnen. Hevige gevechten en grote verliezen, veelal onder burgers, leidden na 10 maanden tot een wapenstilstand. Het resultaat: Israël behield het grootste deel van de veroverde gebieden en meer dan 700.000 Palestijnen hadden huis en haard verloren en vluchtten naar Jordanië en Syrië.

Voor Tel Aviv was het gevolg dat tussen 1948 en 1970 het grootste deel van de in de Arabische wereld levende Joden (bijna 900.000) hun woonplaats moesten ontvluchten en veelal in Tel Aviv terecht kwamen. Een ander gevolg van de Onafhankelijkheidsoorlog was de samenvoeging van Tel Aviv en Jaffa. Vanaf 1950 heette de stad dan ook officieel Tel Aviv-Yafo.

Door de verschillende immigratiegolven werd Tel Aviv veruit de grootste stad van Israël. In het begin van de jaren 60 woonden er 390.000 mensen in Tel Aviv. De onstuimige groei leidde er-

Ben Gurion roept op 14 mei 1948 de onafhankelijke staat Israël uit

De Azrieli Towers

toe dat grote delen van de oude stad werden gesloopt en plaatsmaakten voor hoogbouw. In 1965 werd de eerste wolkenkrabber gebouwd – de Shalom Meir Tower – en langzaam veranderde de kuststrook in een lange rij onaantrekkelijke betonkolossen.

Het kantelpunt kwam in de jaren 80. Grote stadsvernieuwingsprojecten moesten het verpauperde centrum van Tel Aviv nieuw leven inblazen. Dankzij een groeiende economie was er geld om oude wijken in het zuiden van Tel Aviv te restaureren en de oude haven van Tel Aviv te herinrichten. Er kwam wetgeving die de Bauhaus-gebouwen beschermde tegen sloop, en de boulevards werden opgeknapt.

Gepaard met een enorme immigratiegolf van veelal jonge Russische Joden uit de voormalige Sovjet Unie in de jaren 90, keerde het tij en werd Tel Aviv weer een bloeiende stad. Deze periode

luidde ook een tijd van enorme hoogbouw in, die de stad nu nog steeds zijn kenmerkende, maar niet altijd aantrekkelijke uiterlijk geven.

Tel Aviv nu

Ondanks de enorme problemen die Israël heeft of over zich afroept met de Arabische bevolking, het Palestijnse vluchtelingenvraagstuk, de nederzettingenproblematiek in de bezette gebieden en de verschillende oorlogen en conflicten, lijkt Tel Aviv zich hier niet veel van aan te trekken. Zelfs de scuds die tijdens de Eerste Golfoorlog het centrum van de stad troffen of de moord op premier Iszak Rabin, lijken Tel Avivi niet écht van hun stuk te brengen.

In de 21e eeuw is Tel Aviv gegroeid tot een moderne wereldstad met een bloeiende economie, vooruitstrevende hi-tech industrie en een tolerante, open en multiculturele bevolking.

Praktische informatie

Reizen naar Tel Aviv

Met het vliegtuig

Tot voor kort hadden **KLM** en **El Al** het monopolie op vluchten van Nederland naar Israël, maar tegenwoordig kunt u van Schiphol ook met **Easyjet** en **Transavia** rechtstreeks naar Tel Aviv vliegen. Vanaf Brussel Airport vliegen **Brussels Airlines**, **El Al** en prijsvechter **Jetairfly** rechtstreeks naar Tel Aviv.

Let bij het boeken niet alleen op de 'kale' prijs, maar ook op de kosten voor het meenemen van ruimbagage en de vluchttijden – sommige vluchten arriveren en vertrekken in het holst van de nacht. Het kan behoorlijk wat schelen als u bereid bent over te stappen in bijvoorbeeld Frankfurt (**Lufthansa**), Wenen (**Austrian Airlines**) of Istanbul (**Turkish Airlines**). Een retourtje Tel Aviv is dan al mogelijk vanaf zo'n € 225.

Security check

Drie uur van tevoren op het vliegveld zijn, lijkt iets van een ver verleden, maar het is verstandig voor een vlucht van en naar Israël ruim op tijd in te checken. Er gelden namelijk zeer strenge veiligheidsmaatregelen, die soms flink wat tijd in beslag nemen. Schrik niet van ogenschijnlijk impertinente vragen over het hoe en waarom van uw reis, waar u verblijft en de mensen die u gaat ontmoeten of hebt ontmoet. U kunt de ondervraging het best gelaten ondergaan. Een grote mond leidt in 100 procent van de gevallen tot nog meer vertraging, en de beveiligers hebben geen boodschap aan het argument dat u uw vlucht dreigt te missen – had u maar drie uur van tevoren op het vliegveld moeten zijn.

Wilt u bij aankomst in en/of vertrek uit Israël een vip-behandeling? De **Laufer VIP Club** kan u ophalen bij het vliegtuig en sneller door de security loodsen. Gratis is deze behandeling uiteraard niet (tel. 08 914 51 00, www.laufervip.com).

Aankomst en transfer

Luchthaven Ben Gurion International Airport (www.iaa.gov.il/en-us/airports/bengurion) ligt 25 km ten oosten van Tel Aviv. Op de luchthaven zijn alle grote autoverhuurbedrijven gevestigd, met 24 uur per dag geopende kantoren. Hier wachten ook sheruttaxi's (deeltaxi's), normale taxi's en bussen op passagiers. **Trein:** elk halfuur rijdt er een trein van het vliegveld naar de vier stations van Tel Aviv: HaHagana (bij het hoofdbusstation), HaShalom, Center-Savidor (enigszins centraal) en het station bij de universiteit aan de noordkant van de stad (NIS 13,50, 12-27 min., 3.30-23 uur, niet op de sabbat – vr. namiddag tot zaterdagavond –, www.rail.co.il/en). Van de stations zult u nog een kort ritje met de taxi moeten maken naar uw hotel.

Bus: de bussen van de nationale busmaatschappij Egged (www.egged.co.il) die bij de terminals stoppen, rijden naar Airport City. Daar zult u moeten overstappen op een bus naar de stad. Om bij een 'toeristische' bestemming aan de strandkant van Tel Aviv te komen, zult u nog minstens één keer moeten overstappen. Erg handig is deze optie dus niet.

Taxi: volg de borden naar de officiële standplaats bij de uitgang en negeer daarbij de ronselaars die u een goedkoop ritje in het vooruitzicht stellen. Een

ritje naar het centrum van Tel Aviv kost zo'n NIS 150 (ca. € 35, tussen 21 en 5.30 uur geldt het iets hogere nachttarief).

Huurauto: op het vliegveld kunt u een auto huren bij een aantal internationale (Avis, Hertz) en lokale verhuurbedrijven. Gezien het drukke verkeer in Tel Aviv en het ontbreken van (betaalbare) parkeerplekken, is een auto in de stad echter meer een last dan een lust. Als u van plan bent meer van Israël te verkennen dan alleen Tel Aviv, en dat met de auto wilt doen, is het handiger (en goedkoper) pas een auto te huren als u de stad verlaat.

Douane

Ingezetenen van de EU hebben voor een bezoek van maximaal drie maanden geen visum nodig. Wel dient uw paspoort nog minstens zes maanden geldig te zijn vanaf de datum van vertrek uit het land. Kinderen hebben hun eigen paspoort nodig.

Reizen in Tel Aviv

Openbaar vervoer

Het **busvervoer** in en rond Tel Aviv wordt uitgevoerd door busmaatschap-

pij Dan (www.dan.co.il/eng). Een ritje binnen de stad kost NIS 5,90, een dagkaart NIS 13,50, een weekkaart NIS 64, plus NIS 5 voor een (te hergebruiken) chipkaart. Kaartjes kunnen worden gekocht bij de chauffeur of bij het *ticket office* op de 7e verdieping van het hoofdbusstation.

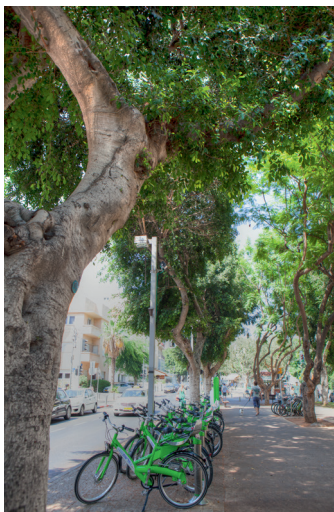
Lijn 100 is een **open panoramabus** die voert langs alle voor toeristen interessante plekken (dagkaart (hop-on-hop-off) NIS 65, kind tot 12 jaar NIS 56).

Een van de beste vormen van openbaar vervoer in Tel Aviv is de **moniyot sherut**, die het best omschreven kan worden als een deeltaxibus (10-12 pers.) die op een vaste route rijdt. De (meestal gele) sheruts zijn duidelijk herkenbaar en rijden over de hoofdstraten van de stad. De belangrijkste lijnen zijn 4 (van het hoofdbusstation via Allenby en Ben Yehuda Streets naar het noorden) en 5 (via Rothschild Blvd, Dizengoff Center en Dizengoff Street). Steek gewoon uw hand op als u mee wilt rijden. De ritprijs van NIS 7 kunt u bij het instappen aan de chauffeur geven, maar het is verstandiger meteen plaats te nemen (Israëli's, uw chauffeur inclusief, houden niet zo van

Rondleidingen

Een georganiseerde stadswandeling hoeft in Tel Aviv niet duur te zijn. Sterker nog, diverse aanbieders verzorgen een volledig **gratis city tour** – al wordt een fooi natuurlijk wel op prijs gesteld. Zo vertrekt elke vrijdag om 11 uur een Engelstalige **Bauhaus Tour** bij het Bauhaus Center (99 Dizengoff St., tel. 03 516 61 88, www.bauhaus-center.com) en kunt u elke dag om 11 en 17 uur aansluiten bij een wandeling door **Old Jaffa** (verzamelpunt: klokkentoren van Jaffa, www.newtelavivtours.com). Op die laatste website kunt u zich ook inschrijven voor de **Tel Aviv City Tour** (wo., za. 17 uur, verzamelpunt: klokkentoren Jaffa, € 17). Tel Aviv is ook uitstekend per fiets te verkennen. Diverse verhuurbedrijven bieden fietstochten met gids aan. Bij **TLV Bike Tours** wordt fietsen gecombineerd met drie zelf te kiezen musea (www.tlvbiketours.com, dagtocht NIS 250). **Pole Position** organiseert thematochten, bijvoorbeeld een Sunset Trail bij zons- ondergang en een White Trail langs Bauhaus-gebouwen. De Blue Trail volgt de kust van Jaffa tot het noorden van Tel Aviv (prijs afhankelijk van het aantal deelnemers, vanaf NIS 180, e-bike vanaf NIS 205, www.polepositiontlv.com/en).

Praktische informatie

Op zo'n 200 plekken staan Tel-o-Fun-fietsen

wachten) en het geld door te geven naar voren – eventueel wisselgeld komt altijd netjes retour. Groot voordeel van de sherut ten opzichte van de Dan-bussen (die dezelfde routes rijden) is dat-ie stopt waar u maar wilt. Een ander pluspunt is dat de sherut ook op de sabbat rijdt – al is de prijs dan iets hoger.

De soap rond **Tel Aviv Light Rail**, een tram die deels ondergronds zal rijden, is te vergelijken met die rond de Amsterdamse Noordzuidlijn. Telkens weer wordt de datum van ingebruikname uitgesteld, en sommige delen van het centrum lijken oneindig opgebroken. De verwachting is nu dat de eerste lijn, de Red Line, in 2021 zal rijden.

Taxi

Taxi's zijn duidelijk herkenbaar en kunt u gewoon aanhouden op straat. Laat u niet verleiden door een voorstel voor een vaste prijs, maar sta erop dat de chauffeur de meter aanzet. De tarieven zijn ongeveer gelijk aan die in grote steden in Nederland.

Met de Israëlische taxi-app **Gett** kunt u taxi's bestellen en de rit automatisch betalen (vooraf aanmelden met creditcard). Handig, ook omdat u dan minder cash op zak hoeft te hebben.

Fiets

Zoals in steeds meer steden wereldwijd is er ook in Tel Aviv een **fietsdeelsysteem**, dat hier **Tel-o-Fun** wordt genoemd. Uitgangspunt van al dit soort fietsverhuursystemen is een zo groot mogelijke beschikbaarheid. Het is de bedoeling dat de fietsen kort worden gebruikt voor vervoer van A naar B en dan weer worden ingeleverd. De tariefstructuur draagt hieraan bij. Een dagabonnement kost NIS 17 (23 op zaterdag en feestdagen), een weekkaart NIS 70. Er kan alleen worden betaald met een creditcard. Telkens wanneer u tijdens de huurperiode een fiets uitneemt, is het eerste halfuur gratis. Het volgende halfuur kost NIS 6, houdt u de fiets 60-90 min. dan betaalt u NIS 12, tot 2,5 uur NIS 32 et cetera, tot een paar honderd NIS voor een hele dag (wat dan ook niet de bedoeling is, daar zijn fietsverhuurbedrijven voor, zie hieronder). Tussen het inleveren van de fiets en het uitnemen van een volgende moeten 10 minuten zitten. Er zijn door de stad verspreid zo'n 200 locaties. Als er geen vrije plekken zijn op de locatie waar u wilt 'aanmeren', krijgt u 15 minuten extra rijtijd gratis. Op de terminal kunt u dan zien waar in de buurt wél een vrije plek is voor uw fiets (www.tel-o-fun.co.il/en).

Wilt u langer dan een paar uur fietsen (met uw kind achterop), of hebt u liever een elektrische fiets, dan bent u beter en goedkoper uit bij een **fietsverhuurbedrijf** zoals Pole Position (13 Ben Yehuda, 03 52 52 134, www.polepositiontlv.com/en, 24 uur NIS 75, e-bike NIS 140, kinderzitje NIS 30) of Cycle (147 Ben Yehuda, 03 52 93 037, www.cycle.co.il, 24 uur NIS 70, kinderzitje NIS 35).

Feestdagen

Op feestdagen staat een groot deel van het openbare leven stil, zelfs in het zo seculiere Tel Aviv. Musea zijn dan gesloten en er rijdt nauwelijks openbaar vervoer. Omdat voor feestdagen de joodse kalender wordt gebruikt, vallen ze elk jaar op een andere dag.

Poerim (februari/maart): een soort joods carnaval. Met verkleedpartijen wordt gevierd dat het volk werd gered van uitroeiing door de Perzen.

Pesach (maart/april): een week lang wordt de uittocht uit Egypte herdacht.

Jom HaShoahh (april/mei): herdenking

van de slachtoffers van de Holocaust. De sirenes markeren het begin van een indrukwekkende minuut stilte waarin het leven letterlijk tot stilstand komt.

Jom HaAtzmaoet (april/mei): dag van de onafhankelijkheid.

Sjavoet (mei/juni): het Wekenfeest markeert het einde van de zeven weken rouw en vasten na Pesach.

Rosj Hasjana (september/ oktober): joods Nieuwjaar.

Jom Kipoer (september/oktober): op Grote Verzoendag staat het openbare leven volledig stil.

Soekot (september/oktober): tijdens het Loofhuttenfeest 'wonen' gelovigen

Veiligheid en noodgevallen

Zakkenrollers proberen vooral hun slag te slaan op plekken waar veel toeristen komen. Maak het ze niet te gemakkelijk. Door de stad lopen met een opgevouwen plattegrond en een camera om uw nek trekt de aandacht. Pin niet te veel in één keer en laat waardevolle spullen achter in de kluis van uw hotel.

Terreur

Het Israëliësch-Palestijnse conflict ontlaadt zich telkens weer in terreuraanslagen, ook op burgers. Daar is niets tegen te doen; u mag alleen hopen op een beschermengel. Omdat bussen vaak het doelwit zijn van zelfmoordaanslagen, zien veel Israëliërs en toeristen inmiddels af van het gebruik ervan. Zeer uitvoerig zijn de controles van bijvoorbeeld tassen bij de ingang van winkelcentra, bioscopen, musea en concertzalen. Deze zijn storend, maar vergeet niet dat ze voor uw eigen veiligheid worden uitgevoerd. Onbeheerde bagage wordt in Israël direct verwijderd.

In een noodgeval

Als u bent bestolen, doe dan aangifte bij het dichtstbijzijnde politiebureau – deze heeft u nodig om te reclameren bij uw reisverzekering. Bij vermissing of diefstal van uw pinpas, creditcard of mobiele telefoon belt u het internationale alarmnummer van uw bank (www.pasblokkeren.nl) of provider.

Nederlandse ambassade: Beit Oz, 13e verd., 14 Abba Hillel St., Ramat Gan, tel. 03 754 07 77, israel.nlambassade.org

Belgische ambassade: Ayalon House, 15e verd., 12 Abba Hillel St., Ramat Gan, tel. 03 613 81 30, israel.diplomatie.belgium.be

Belangrijke alarmnummers

Politie: 100, noodarts: 101 en 911, brandweer: 102. De medische hulplijn voor toeristen is te bereiken via het landelijke nummer 177 022 91 10.

Praktische informatie

zeven dagen in een zelfgebouwde hut. Seculiere gezinnen bouwen een eenvoudig hutje voor de kinderen. Soekot eindigt met **Simchat Thora**, de viering van de Thora.

Chanoeka (november/december): op de eerste dag van dit 'lichtjesfeest' wordt het eerste vlammetje op de chanoeka (negenarmige kandelaar) ontstoken, op de tweede het tweede, tot en met het achtste – de negende kaars is de 'dienaar' waarmee de rest wordt aangestoken. Chanoeka wordt ook wel het joodse kerstfeest genoemd, omdat het in het teken staan van familie (en cadeautjes).

Feesten en festivals

Tel Aviv Marathon: februari, www.tlv-marathon.co.il. Zo'n 40.000 hardlopers rennen door de stad en langs het strand.

DocAviv: mei, www.docaviv.co.il. Op het grootste filmfestival van Israël zijn een kleine honderd documentaires te zien.

Fresh Paint: april, www.freshpaint.co.il. Op de grootste kunstbeurs van Israël is veel lokale en internationale hedendaagse kunst te zien.

Salut Wine Festival: mei, Hatachana. Israëliëse wijn en lekkere hapjes op het oude treinstationcomplex.

Tel Aviv EAT: mei, Charles Clore Garden. Drie dagen culinair genieten in een park aan zee, net ten noorden van Jaffa. De beroemdste chefs van Israël laten zien wat ze kunnen – en dat is heel wat.

Open House: mei, www.batim-il.org. Designerlofts, stadsvilla's, unieke synagogen – deuren die normaal gesproken gesloten zijn, gaan tijdens dit weekend open voor iedereen.

Tel Aviv Pride: juni, www.gaytelaviv.atraf.com. Tijdens de gay pride bewijst Tel Aviv een tolerante oase te zijn in het zo conservatieve Midden-Oosten.

Laila Lavan: juni. De 'witte nacht' viert het feit dat de witte stad UNESCO-welderdergoed is. Musea en galeries (en

café's) zijn de hele nacht open, er zijn rondleidingen door Bauhaus-gebouwen en overal klinkt muziek. Een soort mediterrane Museumnacht.

Tel Aviv International Dance Festival: juli-augustus, Suzanne Dellal Centre for Dance and Theater, www.suzannedellal.org.il. Twee maanden internationale dans in Neve Tzedek.

The Taste Festival of Jaffa: september. De smalle straatjes van Jaffa vormen het charmante toneel voor dit gezellige food festival.

Sovev Tel Aviv: oktober, www.sovev.tlv.org. Een feest voor fietsers. Routes van 21, 40 of 60 km door de stad en langs het strand over voor overig verkeer afgesloten straten.

Tel Aviv Jazz Festival: november, Tel Aviv Cinematheque, www.jazzfest.co.il (Hebreeuws). Drie dagen lang jazz in een bioscoop uit de seventies. Internationale en Israëliëse muzikanten.

Geld

De munteenheid in Israël is de New Israeli Shekel (NIS). Een shekel is onderverdeeld in 100 agorot. Er zijn biljetten van 20, 50, 100 en 200 shekel en muntjes van 5, 10 en 50 agorot en 1, 2, 5 en 10 shekel. NIS 100 is bij het schrijven van deze gids (sept. 2016) ca. € 23 waard. Geldautomaten zijn in Israël wijdverbreid en u kunt bijna overal betalen met een creditcard.

Gevonden voorwerpen

Dan (stadsbussen), Centraal busstation, 7e verdieping (vlak bij lijn 35), zo.-do. 7.30-15 uur, tel. 03 639 44 44.

Israel Railways, station Savidor, zo.-do. 8-20, vr. 7-13 uur, 08 683 12 22.

Gezondheid

Al ligt Israël niet in Europa, het hoort, net als alle Noord-Afrikaanse landen die

grenzen aan de Middellandse Zee, wel bij Europa als het gaat om een **reisverzekering**. De EHIC (European Health Insurance Card) is in Israël dan weer níet geldig. Mocht u onverhoopt in het ziekenhuis terechtkomen, dan kunt u in ieder geval rekenen op uitstekende medische verzorging.

Informatie

Nederland: Israëliisch Bureau voor Toerisme, tel. 020 612 88 50, www.goisrael.nl

Ben Gurion Airport: aankomsthal, tel. 03 975 42 60, 24/7 open.

Tel Aviv: Tel Aviv Tourism Association, 46 Herbert Samuel St., tel. 03 516 61 88, www.visit-tel-aviv.com, zo.-do. 10-17.30, vr. 10-14 uur.

Internet

www.secrettelaviv.com: wat in 2011 begon als een Facebook-groep van Tel Avivi die elkaar vertelden over hun favoriete plekjes in de stad, is inmiddels

een zeer informatieve website. Vooral de top-zoveel-lijstjes zijn erg handig.

www.visit-tel-aviv.com: de officiële website van de Tel Aviv Tourism Association biedt heel veel informatie over eten en drinken, tours, musea, hotels, uitgaan en nog veel meer.

www.spottedbylocals.com/telaviv/: waar gaan de inwoners van Tel Aviv zelf eten en drinken, en welke tips hebben ze voor de toerist? Ook verkrijgbaar als app (€ 3,99).

www.foodieguide.co.il: van foodies voor foodies. De nieuwste restaurants, de beste restaurants, dat ene leuke ontbijtentje, de beste veganist et cetera.

www.timeout.co.il: de Israëliische versie van de online TimeOut-krant concentreert zich voornamelijk op Tel Aviv.

www.haaretz.com, www.israelhayom.com, www.jpost.com: websites van de links-liberale krant Haaretz (Het land), het rechtse gratis dagblad Israel Hayom (Israël Vandaag) en de min of meer onafhankelijke Jerusalem Post.

Er is voor kinderen overal wat te doen, zoals hier vlak bij het designmuseum in Holon

Kinderen

Tel Aviv is met zijn vele **stranden** natuurlijk een ideale plek voor kinderen. Veel hotels, vooral de grotere, zijn dan ook goed ingesteld op gezinnen. Als uw kinderen een hekel hebben aan zand, is het **Gordon-zwembad** ▶ F 7 (met glijbanen!) bij de marina een goed alternatief. Vooral op extreem hete dagen – het water komt van grote diepte en is ijskoud.

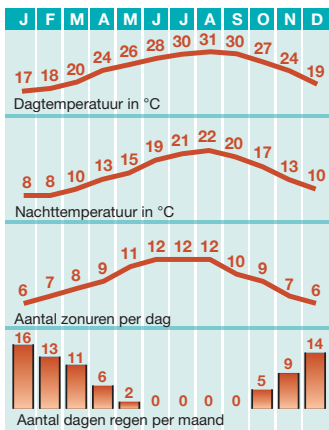
In het grootste **park** van de stad, **Hayarkon** ▶ J 4 (ook wel Ganei Yehoshua genoemd) kunnen de kids in **waterpark Meymadion** (www.meymadion.co.il) eveneens zwemmen, glijden en andere wateractiviteiten ondernemen. Maar het park heeft kinderen veel meer te bieden. Aan de westkant zijn sportvelden en er is een spannende klimwand. Verder naar het oosten langs de rivier is een **minigolfbaan** en overal zijn speeltuinen.

Midden in het park ligt het grootste **vogelpark** van het Midden-Oosten, **Zapari Junga Junga** (www.zapari.co.il). Hier kunt u in een grote tropische tuin diverse exotische vogelsoorten bewonderen. Vlak bij Hayarkon Park bevindt zich een leuk **pretpark**, **Luna Park** (www.lunapark.co.il), met attracties voor kinderen van alle leeftijden.

Iets ten oosten van Tel Aviv, in Ramat Gan, ligt **The Zoological Center Tel Aviv**, beter bekend als **Safari** (www.safari.co.il). In deze diertuin zijn diverse Afrikaanse soorten te zien, van leeuwen en nijlpaarden tot olifanten en gorilla's.

In Holon, ten zuidoosten van de stad, kunnen kinderen, ook de kleintjes, zich uren met allerlei interactieve tentoonstellingen en installaties vermaken in het **Children's Museum** (www.childrengmuseum.org.il).

Speeltuinen zijn er in Tel Aviv in alle soorten en maten. Zo kunnen kinderen in **Yarid HaMizrach** in **Tel Aviv Port**

Het klimaat in Tel Aviv

klimmen, glijden en aan touwen slingeren, terwijl de allerkleinsten zich voor babywinkel Shilav vermaken in de peuterspeeltuin – inclusief sprinklers voor de extra hete dagen. In het zuiden van de stad, tegenover hotel Dan Panorama, ligt een mooi park direct aan zee. De **Charles Clore Garden** heeft tal van speelapparaten en fonteinen met ‘springende’ waterstralen. Voor een beetje cultuur kunt u – met of zonder kids – door de beeldentuin wandelen. Park Menahem Begin ligt een beetje uit de route tussen Ramat Gan en Holon, maar is een heerlijke oase met maar liefst acht speeltuinen. Het hoogtepunt van het park is echter **Lake TLV**, waar kinderen vanaf 6 jaar al mogen waterskieën, maar waar u ook rustig kunt roeien.

Klimaat en reiseizoenen

Het klimaat van Tel Aviv is een warm mediterraan klimaat met warme, droge zomers en milde natte winters. In juli en augustus kan het kwik behoorlijk oplopen, maar de 40°C wordt zelden gehaald – een unicum in Israël. Toch kunt u, als u niet goed tegen de hitte kunt, de zomer

beter mijden – al is het maar vanwege de drukte aan de stranden. Van maart tot juni en van half september tot medio november zijn de temperaturen heerlijk aangenaam. Wel wil het in maart nog weleens flink regenen, als uitloop van de wintermaanden, waarin het met 17-20°C nooit echt koud is, maar wel veel neerslag valt.

Openingstijden

Israël kent maar één dag weekend, de sabbat. De zesdaagse werkweek begint op zondag, maar veel mensen hebben tegenwoordig vrij op vrijdag.

Banken: alle banken zijn in ieder geval zo.-do. 8.30-12 uur geopend, sommige ook 's middags van 16 tot 18 uur.

Winkels: de meeste winkels zo.-do. 9-19, vr. 9-13/14 uur. Kleinere winkels sluiten 's middags 13-16 uur.

Musea: weinig eenduidigheid. De meeste musea zijn ook op zaterdagochtend geopend, vele sluiten zondag.

Postkantoren: grotere postkantoren, zoals die op 286 Dizengoff St (► G 5) en 170 Ibn Gabirol St (► H 6) zo., di., do. 8-20, ma. en wo. 8-13.30, vr. 8-12 uur, kleinere, zoals 9 Ahad Ha'Am St (► F 11) zo.-do. 8-15, vr. 8-12 uur.

Reizen met een handicap

Speciale voorzieningen voor gehandicapten, zoals hellingbanen, zijn te vinden in veel openbare gebouwen en hotels – wat echter niet wil zeggen dat de omstandigheden in Israël voor reizigers met een lichamelijke beperking ideaal zijn. Zo is bijvoorbeeld de oude stad van Jaffa voor hen zeer moeilijk begaanbaar. Op de site van **Access Israel** (www.aisrael.org) kunt u zien welke gebouwen en bezienswaardigheden toegankelijk zijn voor reizigers met een handicap. Op deze site staat ook informatie over hotels, tours, culturele

evenementen en festivals en autoverhuurbedrijven die speciaal gericht zijn op gehandicapten.

De organisatie **Yad Sarah** (tel. 02 644 44 44, www.yadsarah.org) stelt gratis (tegen een klein onderpand) rolstoelen, krukken en andere medische voorzieningen ter beschikking.

Roken

Israël heeft strenge antirookwetgeving. In openbare gebouwen is roken verboden, net als in parken, rond scholen en op andere plekken waar veel kinderen komen. In cafés en restaurants is roken ook verboden, maar op de vele terrassen die de stad rijk is, wordt flink gerookt.

Sport en activiteiten

Fietsen

Tel Aviv wordt steeds meer een fietsstad. Zo'n 15 procent van de centrumbewoners gaat met de fiets naar het werk of naar school. Sinds de uitrol van **Tel-o-Fun** (zie blz. 20) zijn ruim 50 procent méér Tel Avivi gaan fietsen, en er worden steeds meer fietspaden aangelegd. Dat een bike path hier soms niet meer is dan een geschilderd fietsje op de stoep, en dat sommige fietspaden erg abrupt midden op een kruising ophouden, moet u maar voor lief nemen. Vooral het fietspad langs de kust is erg mooi – u kunt ongestoord van het noorden van de stad tot Jaffa fietsen.

Wielrenners vinden veel informatie op de website www.israelcycling.com. Buiten de stad is een helm overigens verplicht (voor kinderen ook binnen de bebouwde kom), al wordt er niet vaak op gecontroleerd.

Golf

Een 9-holesbaan is te vinden bij de **Gaash Golf Club** bij de kibboets Gaash, zo'n 20 minuten rijden van Tel Aviv, tus-